

مینى مالیسم، هایکو

و کاریکلااتور

دکتر فاطمه جعفری کندی
مهسا جعفری کندی

عنوان: مینی مالیزم، هایکو کاریکلماتور
سروشنامه: جعفری کلیر، فاطمه، ۱۳۴۶
مشخصات نشر: تهران، پرز آفرین
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۵۹-۱۵-۰
رده بندی کنگره: ۱۳۹۵ م۹ ج۷/ PN۳۳۵۳
رده بندی دیویی: ۸۰۸/۳
شماره کتابشناسی ملی: ۴۲۷۵۶۳۹

نشر پرز آفرین

مینی مالیزم، هایکو و کاریکلماتور

مؤلف: فاطمه جعفری کلیر، مهسا جعفری

کندلچ

شماره: ۱۰۰ جلد

قیمت: ۱۰۰۰۰۰۰ ریال

نوبت چاپ: اول

تعداد صفحات: ۱۳۴ صفحه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۵۹-۱۵-۰

بزرگراه رسالت، خیابان بنی هاشم، خیابان شهید رحیمی،

کوچه اتحاد، پلاک ۱،

۰۹۱۹۲۱۴۲۹۱۹ ، ۲۶۳۰۲۱۰۱

آدرس الکترونیکی: d.maleki۰۱۴@gmail.com

«هین سخن تازه بگو تا دو جهان تازه شود»

این که خداوند توفیق دهد آدمی بیشترین سر و کارش با کتاب، تحقیق و مطالعه باشد نعمتی است که با زبان قاصر شکر آن به جانی توان آورد.

«خدایا بپیشی ده که به بزرگی نعمت‌هایی که عطا فرموده‌ای واقف باشیم».

کتاب حاضر با عنوان "مینی‌مالیسم، هایکو و کاریکلماتور" بحث‌های تازه‌ای را شامل می‌شود که در نتیجه تحولات ادبی سال‌های اخیر در عرصه‌ی ادبیات سر بر آورده‌اند. سخن گفتن از جریان‌های ادبی نوپدید نوعی مخاطب‌مداری است و علاقه‌مندان و نسل جوان اقبال چشم‌نگار بر مباحث تازه دارند. سخن تازه و حرف جدید حلاوت و لطافت تازه دارد و با اشتیاق و مع‌قولان مواجه است.

در تدوین این مجموعه، سعی بر این بود با استفاده از منابع موجود، موضوعات عمده درباره‌ی هایکو، مینی‌مالیسم و کاریکلماتور، به طرز جامع بررسی شود. در کنار آنها دیگر قالب‌های فرعی نو ظهور در آمدند تا موجب غنای محتوای این پژوهش باشد. این کار گرچه در حد کمال نیست ولی امید است تازگی مطالب، کاستی‌ها را تا حدودی بپوشاند. در کار تألیف کتاب تلاش‌های فکری، پذیرشجوی علاقمند و فعال، خانم مهسا جعفری کندلجی شایسته تقدیر است که در جمع‌آوری مآخذ و حروف چینی بخش عمده‌ای از این اثر، مشتاقانه و بی‌دریغ وقت گذاشتند، قادران حمایتشان هستیم.

از تلاش‌های استاد معزز، آقای ملکی، ناشر محترم انتشارات برز آفرین و همسر محترمشان خانم فاطمه ناظر به پاس چاپ این اثر قدر-بسیار کنه که در اعتلای فرهنگ کشورمان گام‌های مفید و موثر برمی‌دارند و در راه نشر علم می‌کوشند.

به حکم آن که هیچ اثری بری از عیب و نقص نیست و نویسنده با اذعان به خطاها و نارسایی‌هایی که از ضعف و نقصان مایه‌وری خود و نبود منابع بر کتاب حاضر متذلل است چشم به راه نقد و نظرهای اصلاحی خوانندگان گرامی هستیم تا در تداوم راه، کاستی‌ها رفع گردد و افزودنی‌ها به مدد شما ادب دوستان به تکمیل آن منجر شود. بخت و کرمه ان شاء الله

فاطمه جعفری کلیر

تبریز، زمستان ۱۳۹۴

مقدمه؛

ادبیات ژرف‌ترین نگرش‌ها را برای درک وضعیت بشر و ماهیت او به ما عرضه می‌کند و ابزاری برای تقویت وحدت و هویت ملی و ترویج کمالات اخلاقی است که با هر گونه ابتدال فرهنگی و اخلاقی مبارزه می‌کند. مطالعات ادبی، نیازهای معنوی را پاسخ می‌دهد و بررسی جوهر هنر در کنار محتوای اثر، خط سیر اندیشه و هنر، و اهمیت آنها را تبیین می‌کند.

ادبیات فارسی یکی از بنیادی‌ترین درس‌ها در فرایند تعلیم و تربیت است که در تمام رشته‌ها حضور فعال دارد. بهره‌گیری از دانش‌های زبانی (دانش‌های ادبی) این حضور را زنده و پویا می‌سازد. اهداف آموزشی (توجه به جنبه‌های اخلاقی، مذهبی، اجتماعی زندگی و...) و تقویت مهارت‌های اجتماعی مطلوب اگر با هنر در آمیزد اثرگذاری دوچندان خواهد داشت.

ژان پل سارتر حق مطلب را در این خصوص به زیبایی ادا کرده است: «ادبیات شاید نتواند جلوی جنگ و خونریزی را بگیرد، ادبیات شاید نتواند از مرگ کودکی جلوگیری کند اما می‌تواند کاری کند که انسان فکر کند و تار و پود حس بشر دوستی از غم دیگران بلرزد». ادبیات باید اندیشه‌های مبسوط ارزش‌های معنوی و کرامت‌های انسانی را برانگیزاند. توسعه‌ی جریان اخلاق‌گرایی و تفکر دینی در جهان به رشد ارزش‌های انسانی و اخلاقی کمک می‌کند و آرامش را به زندگانی بشر برمی‌گرداند. گرایش به سبک زندگی معنوی و دیدگاه انسان‌گرایانه، مردم را به مطالعه در ادبیات ترغیب کرده است. بازگشت به ارزش‌های دینی، ملی و اخلاقی راه نجات نسل‌هاست که افراد را به رفتارهای ارتقاء دهنده سوق می‌دهد و دنیایی آرمانی می‌سازد. در هر عصری آرمان‌های انسانی به رشد و تعالی است. امروزه روح‌های تشنه‌ی معنویت از اندیشه‌های غیر دینی و رفتارهای غیر اخلاقی بیزارند و روز به روز بیشتر جذب فضیلت‌های انسانی و اخلاقی می‌شوند و این‌ها همه و همه در ادبیات می‌گنجد.

کتاب حاضر حاصل سیری نسبتاً جامع در کتاب‌های متعددی است که در آنها به نوعی از جریانات ادبی جدید سخن به میان آمده بود. موضوع اصلی این نوشتار،

بررسی جریان نو پدید "مینی مالیستی" و به طور اخص دو موضوع دانه درشت ادب کمینه گرا یعنی هایکو و کاریکلماتور است. این کتاب گام کوچکی در راستای آشنایی با تحولات حوزه‌ی نوین ادب فارسی است و انگیزه نگارش آن پیدایش ژانرهای جدیدی در ادبیات و آفرینش‌های هنری زبان نظیر: هایکو، کاریکلماتور، پریسکه، آنک و زلال بود که در این فرصت اندک، مورد پژوهش واقع شده است. گونه‌های ادبی، مرزهای مشخصی دارند که آنها را از همدیگر متمایز می‌سازد. این مباحث بنا به موضوع آن در کتب علمی-آموزشی، با بازی می‌کند. با نیاز سنجی تئوریک در کتب موجود در بازار و کتابخانه‌ها چنین به نظر رسد که جای این گونه دانسته‌های ادبی جدید در زبان و ادب فارسی خالی است و تدوین کتاب با این مصامت برای آشنایی علاقمندان تحول گونه‌های ادبی، خالی از نفع نخواهد بود. امید است مفید فایده باشد.

جستارهای این چنینی در ردیف، دانش‌های ادبی منتظم می‌گردد. این مجموعه چنانچه در رده قالب‌های سخن جای گیرد، امید است در انسجام بخشی بر دانش‌های ادبی زبان فاخر فارسی نقشی اثرگذار داشته باشد.

پیدایش و رواج گونه‌های مختلف ادبی، استادی به سلیقه ادب دوستانی است که در پی سخن تازه و موضوعات نو هستند. رواج اصطلاحات و گونه‌های جدید در عرصه‌ی ادبیات امری اجتناب‌ناپذیر است و به پدید آمدن آثاری منجر می‌شود که علاوه بر جنبه اطلاع رسانی، نظریه‌های ادبی نو را یک جا جمع کرده و عامل پیدایش بایگ آثار می‌گردد. باید پذیرفت که در حرکت و تغییر، همیشه افق‌های تازه هست و ادب به مل فناست. هر کتابی که فرصت تولد می‌یابد معمولاً حرفی برای گفتن دارد و در چرخش تولید علم حلقه اتصالی است که گرچه گاه وجود و نفی چشمگیر نیست اما مانع گسست بین نثر به نام می‌شود.

کلام اعم از نظم و نثر در قالبی عرضه می‌شود. قالب‌های نظم فارسی کدرسیک، شامل فرد، دوبیتی، رباعی، قطعه، چهارپاره، غزل، قصیده، مثنوی، ترجیع‌بند، ترکیب‌بند، مسمط و مستزاد و قالب‌های نثر فارسی نظیر حکایت، داستان، رمان، مقاله، کتاب، نامه، گزارش، نمایش‌نامه، فیلم‌نامه، سفرنامه، زندگی‌نامه، قطعه ادبی، مثل و... در متون نظم و نثر مضبوط است. قالب‌های سخن نیز در مسیر تکاملی خود مثل سایر پدیده‌های زبانی و ادبی همواره روندی تحول‌پذیر دارد. این جستار در باره قالب‌هایی است که تاکنون به شکلی جامع و

مدون بدان‌ها اهتمام نورزیده‌اند. برای این منظور از تمام کتب موجود که به نوعی ارتباط با موضوع ما داشت مطالبی که به نظر مفید و مرتبط بودند یادداشت برداری شد و در حد وسع، فحوص نام به عمل آمد و حاصل این تلاش‌ها مجموعه‌ای است که به دوستان مطالب ناب و تازه ادبی تقدیم می‌شود.

ارزش علوم انسانی در آن است که انسان را به انسانیت نزدیک‌تر سازد. حال اگر عرضه‌ی این اندیشه‌ها در حوزه‌ی ادبیات بنا به شرایط در شکلی مدرن باشد مخاطبان بیشتری خواهد داشت و بستری برای رسیدن به مراتب انسانیت و حیات طیبه مهیا می‌گردد. ادبیات و هنری که از نگرش اسلامی و انسانی سرچشمه گیرد ادبیات و هنری پایا و پویا و هدف‌دار است. متون ادبی آموزش پنهان است که مخاطبان خاص دارد و افراد با ذوق خود بدان رونق می‌آورد.

آدمی برای یافتن آرامش و زندگی به آرامش روح نیاز دارد و ادبیات غذای روح است و وظیفه‌ی اصلی آن به‌یوبه‌بخشیدن به وضع زندگی فردی-اجتماعی انسان‌ها و ارتقای کیفیت زندگی است. محور حرکت تکاملی در اندیشه اسلامی، پیشرفت همه بشریت و رواج ارزش‌های اخلاقی و انسانی است و این هدف در بستر زبان و ادبیات جامه‌ی عمل می‌پوشد. انسان‌ها در زبان و پدیده‌های ادبی دائم در حال دگرگونی است.

زمان، تمام پدیده‌های اجتماعی و زبانی را در تحولاتش تغییر می‌کند و تغییر لازمه‌ی پیشرفت و اساس ترقی بشریت است. انسان محور این تحولات است چرا که او اندیشه‌ساز و اندیشه‌ورز است و می‌داند که زندگی در اعماق عادات و تفاتی با مرگ ندارد. بی‌تردید تحولات حوزه‌ی ادبی به پختگی و قوام و دوام زبان کمک می‌کند و در نهایت زبان و ادبیات را راهبردی‌تر می‌نماید. مهم‌ترین رسالت و وظیفه ادبیات و هنر آن است که حس مسئولیتی، شعور انسانی و ارزش‌های اخلاقی را شکوفا سازد.

تحول در فرم و محتوای آموزشی تمام ملل یک موضوع دائمی و روشن است که با نیازسنجی نسل‌ها و دانش‌های زمان رخ می‌دهد. زندگی کردن در لابلای عادات‌ها و سنت‌ها آموزش را به اسطوره تبدیل می‌کند. این یک ضرورت است که ضمن ارج نهادن به پستوانه‌های فاخر گذشته باید گامی به‌سوی آینده برداشته شود. طرح مباحث

جدید ادبی نیز، اگر بخشی تازه در کتب درسی بر خود باز کند پاسخی درخور به نیازهای مدرن نسل آینده گرامی دهد. آینده راهبر و راهنمای رایگانی برای شروع حرکت به سوی تغییرات است. آینده رابطه‌ی تنگاتنگی با انگیزه‌های فراگیران دارد. آینده یک ذهنیت نیست، آینده یک چشم‌انداز است که به سامان‌دهی جدید دانش در تمام شاخه‌ها منجر می‌شود و فرایند تعلیم و تربیت را بهبود می‌بخشد. زمانی که ما تحول و درجاتی از نوگرایی را به محیط عرضه می‌کنیم درحقیقت روابط جدیدی میان واقعیت محدود کلاس و واقعیت وسیع‌تر زندگی پدید می‌آوریم که انگیزه یادگیری را دگرگون می‌سازد.

البته کلام محمل اندیشه‌اند. به عبارتی محتوا با قالب سخن پیوند دیرینه دارد. اندیشمندان کوشش‌های مفهومی ذهنی خود را به یاری صنعت‌های ادبی و ترفندهای کلامی جذاب‌تر و زیباتر ارائه دهند. امروزه در عرصه ادبیات شاهد عبارات‌های پرمحتوا، زیبا و نغزی هستیم که قبول می‌یابند اما در کتب درسی و علمی اشاره‌ای بدان‌ها نرفته است و از کم و کیف و درستی و نادرستی قالب آنها حرفی به میان نیامده و در عین حال هواداران زیادی یافته است. با تأمل در این اندیشه‌ها، ادبی به این حقیقت می‌رسیم که نسل امروز به اقتضای زمان برای بیان اندیشه و انتقال پیام‌ها، سرفوی نوین، شکیل و کوتاه می‌طلبد. بخشی از کارکرد ادبیات، توجه به این ظرافت‌های لفظی و معنایی است. زبان به اعتبار قالب‌ها اعم از شعر و نثر، در فرایند شکل‌گیری نظریات، این جایگاه درخور توجهی دارد و قابلیت‌های فراوان زبان فارسی زمینه‌های رو به رشد تعلیمات ادبی را میسر می‌سازد. وجوه تحسین کلام جزو ذات ادبیات است و لازمه‌ی ادبیت^۱ کلام و زیبایی بیشتر سخن است. هر اندیشه‌ی زیبا با قالب متناسب و بهره‌گیری از قابلیت‌های بالقوه ادبی، بی‌دین دادن تصویری گویا و دلنشین به مخاطب، نمود می‌یابد و این هنر متکلم تواناست.

۱- وجوه ادبیت کلام عمدتاً در گرو صنایع ادبی و بدیع و بیان است. (شمیسا، ۱۳۸۱، ۲۹)

۵	پیشگفتار
۷	مقدمه
۱۵	فصل اول: مینی مالیزم
۱۷	مینی مالیزم
۱۷	مینی مالیزم چیست؟
۱۹	ارئین و بنیالیست‌ها
۲۰	علل پیدایش مینی مالیزم
۲۲	داستان‌های مینی‌مالیستی
۲۳	اختصاصات داستان‌های مینی‌مال
۲۸	پایه‌گذاران ادب مینی‌مالیستی
۲۸	شکل‌گیری جنبش ادبی مینی‌مالیزم
۲۹	چهره‌های شاخص و اثرگذار در مینی‌مالیزم
۳۰	جلوه‌های گوناگون مینی‌مالیزم در ادب فارسی
۳۳	فصل دوم: ایجاز در ادب فارسی کلاسیک
۳۵	متون ایجازی و کمینه‌گرا
۳۶	گزین‌گویه‌ها
۳۸	نثر تلگرافی

- ۳۸ حکایت‌های کوتاه در ادبیات کهن فارسی
- ۳۹ وجه تشابه حکایت و داستان مینی‌مال
- ۴۱ ردپای ایجاز در ادب منظوم کهن فارسی
- ۴۵ خسروانی
- ۴۶ ر. خسروانی
- ۴۹ قالب شعری مثلث
- ۵۱ شعر لحظه‌ها و شاه‌ها
- ۵۲ داستان بیت
- ۵۳ قالب‌های کوتاه نوین در ادبیات فارسی
- ۵۴ قالب طرح
- ۵۶ هایکو فارسی یا هایکو ایرانی
- ۵۸ پیشگامان هایکو ایرانی
- ۵۹ آینده‌ی ژانر ادبی هایکوی ایران
- ۶۰ قالب‌های کمینه‌گرا در ادب کلاسیک فارسی
- ۶۱ قالب‌های شعری نوپدید
- ۶۲ آنک
- ۶۴ پریسکه
- ۶۷ قالب شعری زلال

۷۱	فصل سوم: هایکو ژاپنی
۷۳	هایکو ژاپنی
۷۵	شوهین
۸۱	مختصری از عقاید دین گرایان
۹۳	برزخ ساخت هایکو - طرح
۹۴	فصل ویژه: آشنایی با فصلی
۹۵	هایکو بر سر در ایران
۱۰۲	نسل بیت
۱۰۴	ویژگی‌های مشترک نسل بیت و سبک هندی
۱۰۴	شباهت هایکوهای نسل بیت و سبک هندی
۱۰۵	تفاوت شاعران سبک هندی با نسل بیت
۱۰۵	خلق مدام در عرفان اسلامی و آیین بودایی دین
۱۰۸	راز توفیق سرودن هایکو
۱۱۱	فصل چهارم: کاریکلماتور
	کاریکلماتور
۱۱۹	مرز طرح و کاریکلماتور
۱۲۰	تفاوت طرح و هایکو

۱۲۰ پرویز شاپور در یک نگاه

۱۲۵ وزن کاریکلماتورها

۱۲۷ ضرب المثل ها و کاریکلماتورها

۱۲۸ آفا

۱۳۱ بهرست منابع و مأخذ

www.ketab.ir